

NUMATOMO POVEIKIO KONKURENCIJAI VERTINIMAS

Projekto pavadinimas	Dėl Lietuvos Respublikos ūkio subjektų, perkančių–parduodančių žalią pieną, nesąžiningų veiksmų draudimo įstatymo projekto
Projekto rengėjas	Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministerija
Projekto tikslas	Nustatyti pieno kainodaros elementus, stiprinti žaliao pieno pardavėjų derybines galias ir skatinti pieno gamintojų jungimąsi į pripažintas kooperatines bendroves (kooperatyvus).

Ar siūlomas sprendimas paveiktų ūkių subjektų galimybes konkuruoti?

Lietuvos Respublikos ūkio subjektų, perkančių–parduodančių žalią pieną, nesąžiningų veiksmų draudimo įstatymo projekto (toliau – įstatymo projektas) tikslas – apriboti nesąžiningų prekybos praktikų taikymo galimybes sudarant rašytines žaliao pieno pirkimo–pardavimo sutartis, stiprinti pieno pardavėjų derybines galias bei nustatyti draudžiamųjų veiksmų sąrašą, perkant–parduodant žalią pieną.

Įstatymo projekte nustatoma, kokie veiksmai laikomi nesąžiningais žaliao pieno pardavėjo ir žaliao pieno pirkėjo santykiuose, parduodant–perkant žalią pieną, ir nustatomas jų draudimas, taip pat nustatomi tam tikri pieno kainodaros elementai, t. y.:

- nustatoma, kad sutartyje pieno kaina gali būti nustatyta fiksuota arba apskaičiuojama pagal sutartyje apibrėžtus rodiklius;
- įpareigojimas pieno pirkėjui nustatyti aiškią priedų ir priemokų sistemą (pirkėjas turi būti pasitvirtinęs taikomų priedų ir priemokų rūšis, taikomus dydžius ir juos taikyti visiems pieno pardavėjams, kurie atitinka tą nustatytą požymį),
- ribojami priedų ir priemokų dydžiai, t. y. draudžiama žaliao pieno pirkėjams mokėti žaliao pieno pardavėjams priemokas ir priedus už perkamą žalią pieną, kurių dydžiai kartu (bendra suma) būtų didesni kaip 20 proc. žaliao pieno pirkimo kainos;
- apskaičiavimas dėl priemokų už pagrindinius kokybės reikalavimus viršijančius žaliao pieno kokybės rodiklius bei nuoskaitų rūšys ir jų taikymas vykdomas Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministro nustatyta pieno supirkimo tvarka;
- nustatoma, kad perkant pieną iš pripažinto žemės ūkio kooperatyvo, žaliao pieno vidutinė pirkimo kaina turi būti ne mažesnė negu vidutinė pieno kaina, kai žalias pienas paimamas tiesiogiai iš ūkio specializuoto pieno šaldytuvo.

Šiuo metu pieno sektoriuje taikoma kainodara sukuria iškreiptą pieno kainos formavimo procesą. 2015 m. rugpjūčio 1 d. įsigaliojęs LR ūkio subjektų, perkančių–parduodančių žalią pieną ir prekiaujančių pieno gaminiais, nesąžiningų veiksmų draudimo įstatymas sąlygojo tokią situaciją, kad pieno kaina tarsi susidaro iš dviejų elementų – fiksuotos kainos dalies, kuri vadinama pieno kaina, ir kintamos kainos dalies, kuri vadinama priedais ir priemokomis. Kadangi dėl taikomo reguliavimo, kuomet norėdamas mažinti pieno kainą, pieno pirkėjas turi kreiptis į administruojančią instituciją su kainos mažinimo pagrindu ir gauti jos leidimą kainai mažinti, pieno pirkėjai nekeičia pieno kainos dydžio, o, reaguodami į pieno rinkos pokyčius, keičia priedų ir priemokų dydžius. Tuomet ir derybos dėl pieno kainos tampa neskaidrios ir neapibrėžtos.

Šiuo įstatymo projektu norima sutartinius santykius sureguliuoti vadovaujantis ekonomine logika, kad pieno kaina, t. y. pinigų suma, mokama už perkamą–parduodamą žalią pieną, yra

nustatoma atsižvelgiant į paklausos-pasiūlos santykį rinkoje ir į kitus rinkoje veikiančius veiksnius, o priedai ir priemokos sudaro papildomą pieno vertės dalį ir turi būti mokami už papildomą gaunamą vertę (labai gera pieno kokybė, didelis tiekiamo pieno kiekis, tam tikras gamybos metodas ir pan.) perkant ir parduodant žalią pieną, ir šiai vertei įvertinti yra paliekamas 20 proc. riba nuo žalio pieno kainos. Kadangi priemokų ir priedų dydis yra nustatomas pieno pirkėjo, kad nebūtų piktnaudžiavimo, įstatymo projekte siūloma jį riboti. Taip pat nustatoma, kad žalio pieno pirkimo-pardavimo sutartyje pieno kaina gali būti nustatyta fiksuota (t. y. pastovaus dydžio sutarties galiojimo laikotarpiu) arba kintama (t. y. sutartyje apibrėžtais terminais perskaičiuojama, atsižvelgiant į sutartyje sutartus rodiklius).

Todėl nepaisant to, kad tam tikri žalio pieno kainodaros elementai yra apibrėžiami įstatymo projekte, pats žalio pieno kainos lygis yra nereguliuojamas, sutarties šalys gali laisvai derėtis dėl pieno kainos ir kurti veiksmingą konkurenciją šioje rinkoje.

Lietuvoje pieno gamintojai yra silpnoji visos pieno grandinės dalis. Vienas iš būdų sustiprinti derybines galias, derantis su pieno supirkėjais dėl žalio pieno kainos, yra jungimasis į pripažintas kooperatines bendroves (kooperatyvus). Lietuvoje pieno gamintojų kooperavimosi procesas vyksta gana lėtai, šiuo metu pripažinti kooperatyvai superka apie 25 proc. nuo bendro Lietuvoje supirkto žalio pieno kiekio. Kooperacijos plėtrą stabdo tai, kad pieno supirkimo kooperatyvai, parduodantys pieną pieno perdirbimo įmonėms, yra diskriminuojami – iš jų pienas perkamas mažesne kaina, negu yra pienas perkamas iš kitų pieno gamintojų, iš kurių pienas paimamas tiesiai iš ūkio, nepaisant to, kad kooperatyvai pieną pristato tiesiai į įmonę, t. y. šiuo atveju pieno perdirbimo įmonės nepatiria jokių logistikos kaštų. Statistiniai duomenys rodo, kad 2023 m. vasario mėn. pieną perkant tiesiai iš ūkių pieno kaina buvo 307 Eur/t (skaičiuojant bazinių rodiklių pienui), o pieną perkant iš supirkimo įmonių buvo 292 Eur/t (skaičiuojant bazinių rodiklių pienui). Esant tokiai kooperatyvus diskriminuojančiai politikai, kurią taiko pieno perdirbimo įmonės kooperatyvų atžvilgiu, pranyksta visos paskatos pieno gamintojams kooperuotis ir nacionalinis siekis, stiprinti pieno gamintojų derybines galias per ūkių apsiųjungimą į kooperatyvus, lieka nepasiektas. Todėl šioje vietoje valstybė ima reguliaciniais veiksmais ginti pripažintus žemės ūkio kooperatyvus taip atstovaudama viešąjį interesą. Manome, kad šis reguliacinis veiksmas neiškreips konkurencijos pieno sektoriuje, o kaip tik ilguoju laikotarpiu sustiprins silpniausios pieno grandinės dalies – pieno gamintojų padėtį rinkoje.

Vardas ir pavardė	Rūta Savickienė
Pareigos	Vyriausioji specialistė
Institucija (padalinys)	Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministerija (Tvarios žemės ūkio gamybos ir maisto pramonės departamento Maisto pramonės ir kooperacijos skyrius)
Telefono numeris ir elektroninio pašto adresas	Tel.: (8 5) 239 1161 el. p. ruta.savickiene@zum.lt